

Eski Mısır tıbbının kaynakları-1

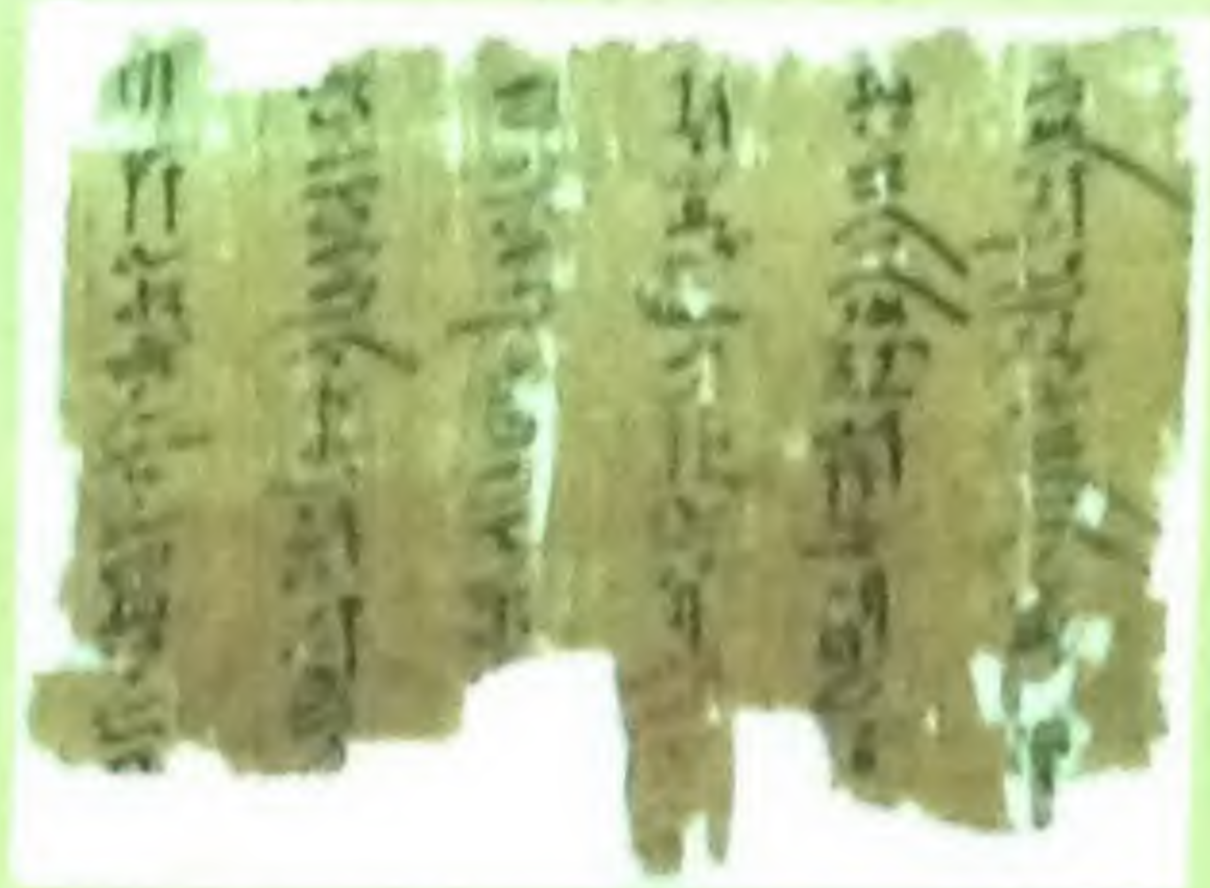
TIP PAPIRÜSLERİ

- 1) Ramesseum Papirüsleri (M.Ö. 2000-1785)
- 2) Kahun Papirüsü (M.Ö. 1900 civarı)
- 3) Edwin Smith Papirüsü (M.Ö. 1600-1550)
- 4) Ebers Papirüsü (M.Ö. 1550-1500)
- 5) Hearst Papirüsü (M.Ö. 1550 civarı)

Ramesseum Tıp Papirüsleri (M.Ö. 2000-1785)

İki bölümden oluşurlar:
Birinci Ramesseum
papirüsü kadın
hastalıkları ile, ikinci
Ramesseum papirüsü
romatizma ve eklem
hastalıkları ile ilgilidir.

Ramesseum Tapınağı (M.Ö. 13.y.y.)

Kahun Jinekoloji ve Veterinerlik Papirüsü (3. Amenemhat dönemi, M.Ö. 1900 civarı)

- William Petrie tarafından bulunmuştur.
- Hem tıp hem de matematik papirüsüdür.
- Tıp ile ilgili kısımları kadın ve hayvan hastalıkları hakkındadır.
- Birinci bölümü, kadın hastalıkları, gebelik ve doğacak çocuğun cinsiyetini anlamaya yönelik bilgiler içermektedir. İkinci bölüm ise veteriner hekimlik üzerinedir.

Edwin Smith Cerrahi Papirüsü (M.Ö. 1600-1550)

1862 yılında Amerikalı Arkeolog ve Mısır bilimci Edwin Smith tarafından bulunmuştur.

Tercümesi, James Henry Breasted tarafından 1930 yılında tamamlanmıştır.

Sağda: Amerikalı Arkeolog ve Mısırbilimci EDWIN SMITH (1822-1906)
Solda: Amerikalı Arkeolog ve tarihçi JAMES HENRY BREASTED
(1865-1935)

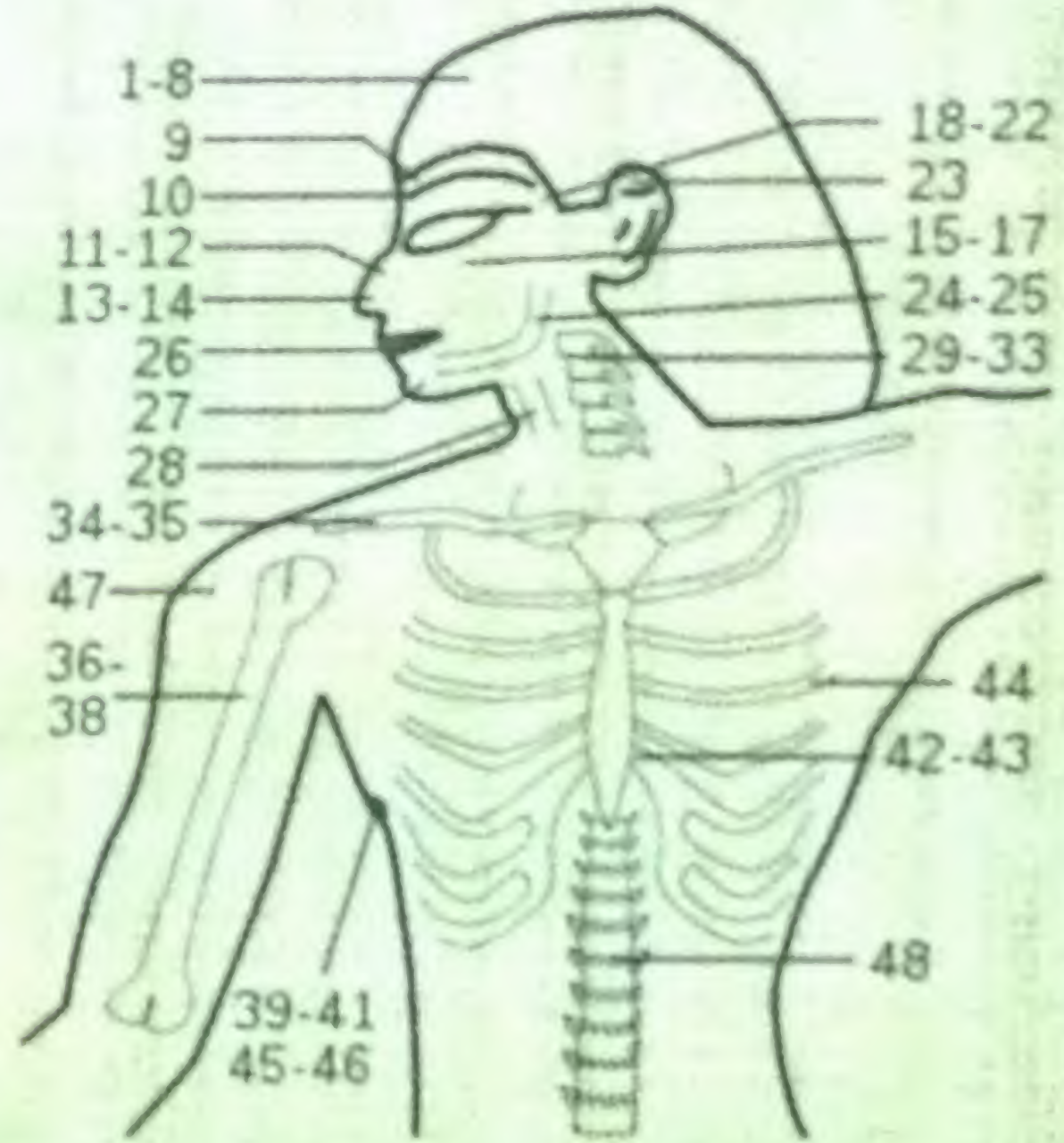

Edwin Smith Papirüsü'nde 48 vak'anın sıralanışı

Papirüste yer alan 48 vakanın 27'si kafa, 21'i ise boyun, sırt omurları, boğaz ve göğüs yaraları ile ilgilidir. Her vakanın adı, muayenesi, tanısı ve tedavisi (mümkün, muhtemel veya imkansız şeklinde) sırasıyla verilmiştir.

1-8: Kafatası, 9: Alın, 10: Kaşlar, 11-12: burun kemiği, 13-14: burun, 15-17: yanak, 18-22: şakaklar, 23: kulaklar, 24-25: alt çene, 26: dudak, 27: çene, 28: boyun, 29-33: ense, 34-35: klavikula (köprücük kemiği), 36-38: üst kol, 39-41: göğüs, 42-44: kaburga, 45-46: göğüs, 47: omuz, 48: vertebra (omurlar)

Edwin-Smith Papirüsü'nde 10. vak'a: kaş yaralanması

Muayene: *Eğer kaşının üstünde yarası olan bir kişiyi incelersen, kemiğe doğru içe işleyen yarasını fark edersin.*

Teşhis: *Sen onunla ilgili olarak şunu söylemelisin: Kaşının üstünde bir yaran var. Tedavi edebileceğim bir olay.*

Tedavi: *Derin yarayı iplik ile birleştirip dikmelisin. İlk gün üzerine taze et koymalısın. Eğer bu yarayı gevşek diktiğini düşünüyorsan yara bandı ile birleştirmelisin ve iyileşinceye kadar her gün yağ (hayvansal yağ) ve bal ile tedavi etmelisin.*

Edwin Smith Papirüsü'nde 25. vaka: alt çene çıkığı

Muayene: *Alt çenesi sarkık bir kimseyi muayene edersen, ağzının açık olduğunu ve kapatamadığını görürsün.*

Tedavi: *Her iki elinin baş parmaklarını alt çene kemiğinin iç köşesine (çenenin içine) ağzın içinden yerleştirir, diğer parmaklarını çene altına (çenenin dışına) koyarsan ve alt köşeleri geriye itersen çene yerine yerleşir.*

Edwin Smith Cerrahi Papirüsü'nde 48. vak'a

Vertebra (omurga) kırığı, tedavi edilemeyen bir hastalık olarak tanımlanmıştır

Handwritten text in Arabic script, likely a transcription of the 48th case from the Edwin Smith Papyrus, describing a spinal injury. The text is written on a light blue background.

Ebers Papirüsü (M.Ö. 1550-1500)

- Alman Mısırbilimci Georg Maurice Ebers (1837-1898) tarafından bulunmuştur.

- İçinde geçen 877 ilaç reçetesinden sadece on üçünde büyü kullanılmıştır.

Bölümleri:

1. bölüm: Etkili söz ve şarkılar
2. bölüm: iç hastalıkları
3. bölüm: göz hastalıkları
4. bölüm: deri hastalıkları
5. bölüm: el ve ayak hastalıkları
6. bölüm: kadın hastalıkları
7. bölüm: cerrahi tedavi gerektiren hastalıklar

Alman Mısırbilimci
GEORG MAURICE EBERS
(1837-1898)

**Ebers Papirüsü'nde mide hastalığının tedavisi
(hiyeroglif yazısı ve hiyeratik yazı ile)**

30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notation consists of various symbols, including circles, vertical lines, and stylized figures, arranged in a sequence across the staff.

- Eğer midesi hasta ise, şu reçeteyi uygulamalı:
- Kimyon, ördek yağı ve süt kaynatılarak içilmeli

Ebers Papirüsü'nde kellik tedavisi

Handwritten text in Hieroglyphs from the Ebers Papyrus, showing a list of ingredients for a treatment.

- Aslan yağı, hipopotam yağı, timsah yağı
kedi yağı, yılan yağı
keçi yağı
- Hepsini birleştir ve kel
kimsenin başını
(bununla) ov

Hearst Papirüsü

(3.Tuthmosis dönemi, M.Ö. 1550)

William Randolph Hearst tarafından desteklenen, Kaliforniya Üniversitesi adına Mısır'da yürütülen çalışmalarda ele geçmiş ve Hearst Papirüsü olarak adlandırılmıştır.

Kırık-çıkık tedavisinde un, bal, kaymak karışımından elde edilen hamura bulanana sargıların, kırık bölge üzerine uygulanması anlatılır.

Yara ve kesiklere karşı küflü ekmek ve tuz tedavisi önerilmiştir.

Eski Mısır tıbbının kaynakları 2

MUMYALAR

Öbür dünya fikri ve mumyalama işlemi;

Ra-Atum

Osiris (ile Isis) ve Seth

Eski Mısırlılar, çakal başlı tanrı Anubis'in, kendilerine mumyalama tekniğini öğrettiğine inanırlardı. Bu nedenle mumyalama işlemini yapacak olan mumyacı, Anubis maskesi takardı.

Eski Mısır'da mumyalama işleminin aşamaları

Ölünün iç organları

KANOPE adı verilen kapların içinde muhafaza edilirdi.

Son aşamada mumya, insan vücuduna benzeyen bir sanduka içine yerleştirilirdi

**Firavun 1.Seti'nin (M.Ö. 13.y.y.) mummyası
(bugün Kahire Müzesi'ndedir)**

Günümüzde Mısır mumyalarının incelenmesi

Tomografi tekniği kullanılarak yapılmaktadır

Mumyalarda tüberküloza, paraziter hastalık bulgularına, çeşitli diş ve kemik hastalıklarına, yanlış kırık kaynaması, kemik erimesi vb. bulgulara rastlanmıştır.

Eski Mısır tıbbının kaynakları- 3

TAPINAK VE MEZAR DUVARLARINDAKİ RESİMLER

**Cerrahların kullandıkları aletleri gösteren duvar rölyefi
(Mısır'da Makedon hakimiyeti /Ptolemeus sülalesi dönemi,
M.Ö. 3.y.y.,Kom Ombo Tapınağı, güney Mısır)**

- Mısır'da kullanılan bazı cerrahi aletler:
- metal makas, cerrahi bıçak, testere, kancalar, dişçi kerpeteni, iğne vb.

Sakkara'da bir mezar duvarında yer alan sünnet kabartması (M..2400 civarı)

Eski Mısır'da 12 yaşına gelmiş erkek çocuklar sünnet edilirdi

Hastalık sebepleri:

1. ihmal edilen tanrılar
2. kötü güçler
3. karabüyü
4. fiziksel ve çevresel şartlar
(ısı değişiklikleri, rüzgar,toz, besin maddeleri)

Hastalıklardan korunma yolları:

1. tanrılara gereken kurbanların sunulması

2. günlük hijyen kurallarına uyma

- vücut temizliği (vücut kıllarını üç günde bir tıraş etme, günde iki defa yıkanma)
- giysilerin temizliği
- yiyeceklerin temizliği (zararlı sayılan hayvanları yememe, suları kaynatarak içme)
- ikamet edilen yerin temizliği

3. sünnet

İdrar yolu enfeksiyonlarından korunmak için uygulanmıştır. Sünnet işleminin ilk yazılı kayıtları M.Ö. 1550 yılına ait Ebers Papirüsü'ndedir. Enfeksiyon, Mısırlılar tarafından "mesaneden ateş saçmak" olarak tasvir edilmiştir.

Eski Mısır'da taş banyo/tuvalet

(Tel el-Amarna, M.Ö. 14.y.y.)

Tedavi metotları:

1. kan alma, müşil, lavman, perhiz ve gargara gibi çeşitli uygulamalar

2. büyü ritüelleri

3. droglar

- **bitkisel** (ardıç meyvesi, nane, incir, kişniş, hurma, pelin otu, safran, asma, akasya, tarçın, soğan, sarımsak ...)
- **hayvansal** (süt, bal, kertenkele kanı, kurbağa beyni ...)
- **madensel** (deniz tuzu, güherçile, şap ...)

Sindirim sistemi gazlarında anason, kişniş ve kimyon, idrar söktürücü olarak ardıç, kabızlıkta bal ve hintyağı, cilt kesiklerinde küflü ekmek ve tuz, böcek ısırıkları ve cilt tahrişlerinde sarımsak

4. cerrahi tedavi

- basit cerrahi müdahaleler (ok çıkarma, cerahat akıtma)
- trepanasyon (kafatası delme)
- amputasyon (kol-bacak kesme) kangren durumunda
- koterizasyon (yakma, dağlama) kanamayı önlemek için

Hastanın alnına sülük koyarak kan alma tedavisinin uygulanması

Eski Mısır'da
Hastalık ve şifa verdiği inanan
tanrı ve tanrıçalar

Solda: Hekimlerin en büyüğü, ilaç ve merhemleri en iyi hazırlayan Güneş tanrısı Ra

Sağda: Nezleyi ve göz hastalıklarını iyileştiren tanrı Thot

Hem kadın hastalıklarında yardımcı olan hem de büyük
salgın hastalıklar verdiğine inanılan aslan başlı tanrıça
Sekhmet (Ra'nın kızı)

ESKİ MISIR'DA HEKİMLER

Hekimlik, bir hekimin yanında, papirüslerdeki bilgileri kopya ederek veya «hayat evi» (*pir ankh*) adı verilen tıp okullarında öğrenilirdi.

1. saray hekimleri (swnu)

(droglarla tedavi yapan uzman hekimler)

2. Sekhmet rahipleri

(tanrıça Sekhmet adına dini tıbbi temsil eden ve sadece büyü ile tedavi yapan rahip-hekimler)

3. cerrahlar

(kafatası yaralanmalarının ve kırık-çıkıkların tedavisi ile uğraşan hekimler)

4. büyücüler

(psikoterapi, hastaya umut verir ve onları iyileşeceklerine inandırırlardı)

Tarihte adı bilinen en eski hekim

Firavun Sahure'nin baş hekimi, kulak-burun-boğaz uzmanı

SEKHET-ENANCH (M.Ö. 3200)

Firavunun üst solunum yolu hastalığını iyileştirdiği için adına anma taşı yaptırılmıştır.

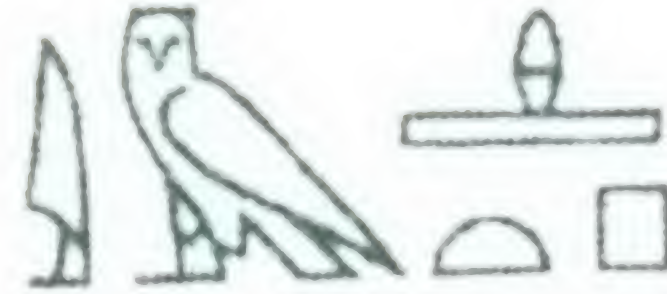

Firavun Zoser'in baş veziri ve özel hekimi IMHOTEP (M.Ö. 2800 civarı)

Solda: Louvre Müzesi'ndeki bir heykeli

Sağda: "sulh ve sükundan gelen" anlamına gelen adının hiyeroglif yazımı

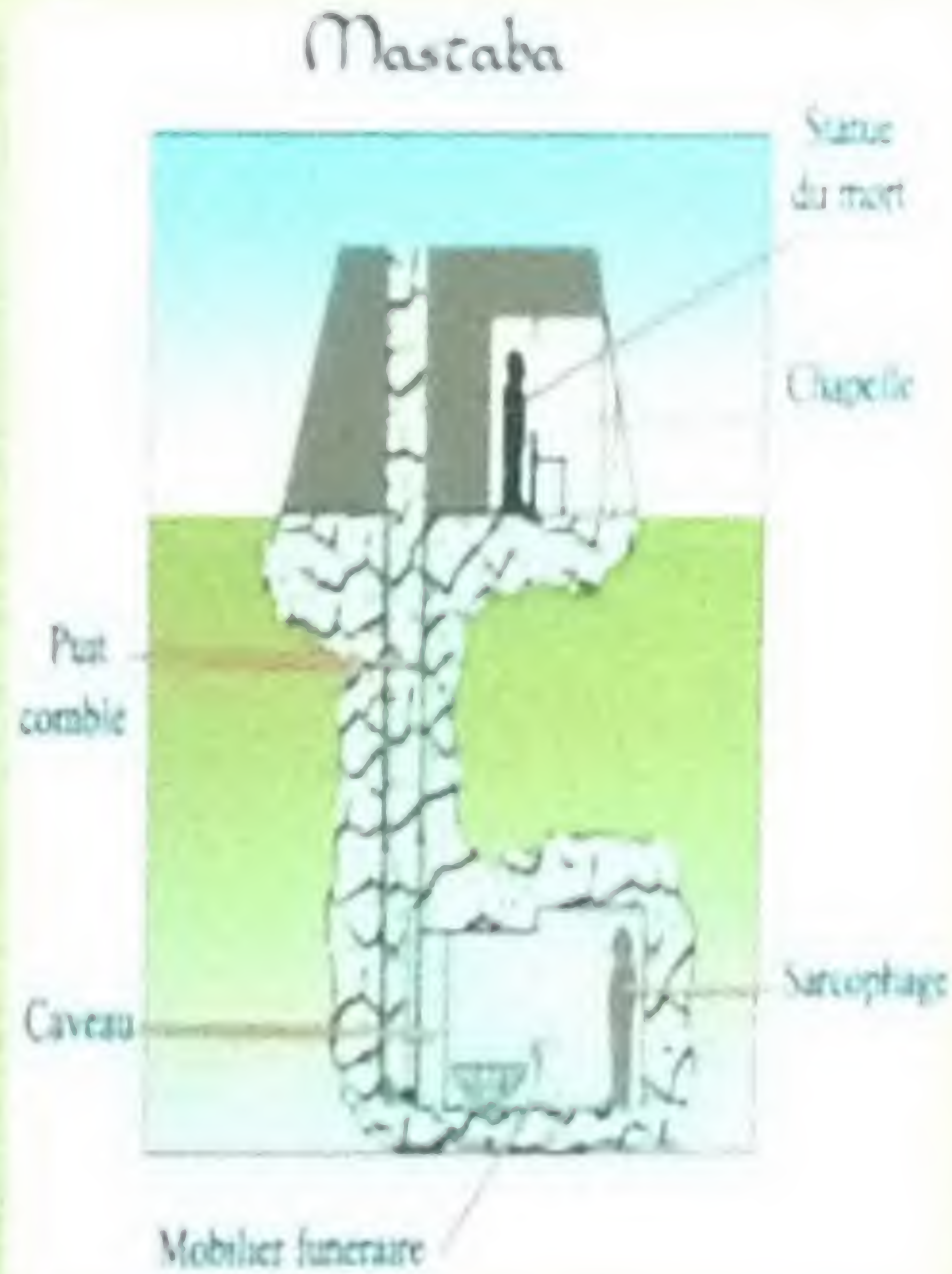

**Firavun Zoser'in Imhotep'e yaptırdığı
Sakkara 'daki basamaklı piramit (Eski Krallık dönemi)**
Sakkara geleneğine uygun biçimde büyük bir mastaba şeklinde
başlanmış, daha sonra eklemelerle altı basamaklı bir piramit ortaya
çıkmiştir.

Önceleri Mısır kralları kerpiç ve taştan yapılmış, tepesi düz, dikdörtgen planlı *mastaba* adı verilen mezarlara gömülüyorlardı. Mastabalarda dik bir kuyu içinde, zemin seviyesinin altında bir mezar odası bulunuyordu.

4.Sülale'den (M.Ö. 2600) itibaren, basamaklı piramitin geliştirilmesiyle, gerçek piramitler yapılmaya başlanmıştır.

İlk örneği, 4.Sülale'nin ilk firavunu Snefru'nun yaptırdığı piramittir (solda). Daha sonra 4.Sülalenin ikinci firavunu Keops'un ve ondan sonra gelen Kefren ve Mikerinos'un piramitleri yapılmıştır (sağda).

HESİ-RE

(3. Sülale dönemi, M.Ö. 2700-2600)

Diş hekimlerinin şefi, firavunun baş katibi

Sakkara'daki mastabasında hayatını anlatan tahta plakalar bulunmuştur.

2. Ramses ve oğlu Seti'yi tedavi eden hekim İWTİ (M.Ö. 13.y.y.)

Adı bilinen en eski kadın başhekim
MERİT-PTAH (2./3. Sülale dönemi, M.Ö. 2700)

Sakkara'daki basamaklı piramidin yakınındaki mezarlık alanında mastabası bulunmuş, mezar duvarında "*başhekim*" olduğu belirtilmiştir.

PESESHET

(Eski Krallık, 4. Sülale dönemi, M.Ö. 2500/2400)

Oğlu rahip Akhet-hotep tarafından adına bir dikilitaş yaptırılmıştır

*ESKİ MISİR'DA
MATEMATİK*